

SZAKIRODALOM.

Steinhoffer Károly. *A könyv története. I. rész. A magyar könyvnyomtatás és könyvkereskedelem rövid története a legrégebb időktől napjainkig. (Iparosok Olvasótára XXI. évf. 1—3. szám.)* Budapest, 1915. Lampel R. r. t. 8-r. 124, 1 l. Ara: 1 K 80 f.

Ipartörténetünk kissé elhanyagolt területén szíves örömmel üdvözlünk minden újabb munkát, mely becsületes törekvés gyümölcse, akár új adatok napfényrehozatalával, akár az eddig felszínre kerültek összeállításával szolgálja a szakirodalmat. Ez utóbbiak sorába tartozik STEINHOFFER füzete is, melyben szerző valóságos hangyaszorgalommal gyűjtötte egybe mindazt, ami a hazai tipográfia és könyvkereskedés multjáról eddig felszínre került. Mindenesetre nagy kérdés, hogy az a vállalat, melyben e füzet megjelent, alkalmas-e az ilyen aprólékos részletek tömkelegébe elvesző, nem épen élvezetesen megírt dolgozat befogadására. Nem hiszem, hogy az iparosifjak e dolgozatot végig tudják olvasni s ha mégis megteszik, igazi hasznuk volna belőle. A vállalat céljának jobban megfelelt volna, ha szerző kevesebb adattal, de elevénebben, színebben adja elő a könyvnyomtatás és könyvkereskedelem történetét, több súlyt vet a technikai és társadalmi viszonyok rajzára s inkább kidomborítja a könyvnyomtatás esztétikai oldalát. A könyvecske mai formájában inkább a tudományos köröket érdekelheti, de őket sem elégti ki teljesen, mivel a forrásait — bizonyára a népszerűsítő célzatra való tekintettel — legtöbbször nem idézi s így adatai ellenőrzését lehetlenné teszi. Pedig az ellenőrzésre meglehetősen szükség van: egyetlen fejezet *a könyvnyomtatás feltalálása és elterjedése a XV. században* című oly sok pontatlanságot — sajtóhibát s elavult nézetet vegyessen — tartalmaz, ami a füzet használatában a legnagyobb óvatosságra int.

Ahol adatai nem beszélnek s a saját következtetéseire van utalva, nem mindig jut elfogadható eredményre. Jó példa erre az első hazai nyomda megszűnésének kérdése, melyet főleg arra vezet vissza, hogy MÁRVÁS király nem méltányolta az új találmányt. Ennek ellene mond a

történelmi: épen jelenlegi füzetünkben is hozunk FRANKÓI Vilmos tollából egy nagyérdékű adalékot, mely ékesen szóló bizonyosság mellett, hogy a nagy uralkodó mennyire tudta méltányolni a könyvnyomtatás igazi jelentőségét. — Helytelen fogalmat ad könyvnyomtatásunk multjáról a 24. lap alján olvasható felsorolás, melyben több XVI—XVII. századi nyomtató helyet sorol fel s ezzel önkéntelenül azt a látszatot kelti, mintha szintannyi különböző nyomdáról volna szó, holott a legtöbb helyű. n. vándor-nyomdák átmeneti állomása volt.

Igen sovány a legujabbkori könyvnyomtatásunknak szentelt fejezet. A kiegészítés óta működő nyomdáinkról csupán két nyomtatott lapra terjedő mondanivalója van. Oly elsőrangú műhely, mint pl. a Stephaneum, még csak meg sincs említve s vidéki nyomdáinkról, melyek egyike-másika pedig a könyvnyomtatást esztétikai szemmel is mérlegelőnek több örömet okoz, mint nem egy fővárosi nagy vállalat, teljesen hallgat.

Csupán egy intézetnél válik kissé bőbeszédűbbé: a Franklin-Társulatnál, ahol még az intézet egykori igazgatójának HIRSCH Lipótnak az érdemeire is kiterjeszkedik. — Sajnos, HIRSCH e nagy dicséretre épen nem szolgált rá. Ami e nyomdából dicséretreméltó az ő idejében kikerült, csakugyan «a megszokott izléssel» van kiállítva, de ahol a kezdeményezés terére lépett, a művészi tehetetlenség legékesebb tanujelét adta. Gondoljunk csak TOMPA virágregéinek lila-betűs szövegére, a tartalmi szempontból oly kiváló *Árpád és az Árpádok* c. «diszmű», érték-papiroshoz illő alj-nyomására, s arra a cukrosvizaradatra, mellyel HIRSCH Nelly a költők arcát s pl. GYULAI Pálnak összes költeményeit is elárasztotta. Sőt a művészi kezdeményezés e siralmas szegénysége mellett általában erős technikai hanyatlásról is szólhatunk. A *Vasárnapi Ujság* klisé-nyomása csak a *Tolnai Világlapjánál* kiválóbb, a BEÖTHY-féle műtörténet II. kötete illusztratív részének technikai kivitele egyenesen szégyenletes. Végül a HIRSCH-éra egyik legnagyobb botrányköve GYULAI Pál *Dramaturgiai dolgozatok* (2 köt., 1908.) c. kiadványa, amely telve sajtó- és tördelési hibákkal, úgy látszik nemcsak revízió, de korrektúra nélkül is hagyta el a sajtót. Amely nyomda ilyféle hanyagságokra képes, az eljátszotta annak a jogát, hogy «elsőrangú műintézet» szerepében tetszelegjék. — Valóban jobban tette volna szerző, ha szokásában hiven itt is beírta volna a száraz felsorolással.

A magyar könyvkereskedelem történetének szentelt részben meglehetősen felesleges volt az ókorig visszamenni, hiszen szerző még a

középkori kézirat kereskedelmet sem képes, adatok hiányában, hazánkkal összekapcsolni. A könyvnyomtatás és könyvkereskedelem sokszoros kapcsolata nem egy ismétlést vont maga után; a tulajdonképeni könyvkereskedés mellett a könyvkiadói tevékenység s a cenzura működése is szóba kerül, mindez erősen *pêle-mêle*, kevéssé áttekinthető módon. Sok érdekes jogi és társadalmi kérdés maradt megvilágítatlan: olyan szemléletes képet, minőt pl. Maurice PELLISON nyújt *Les hommes de lettres au XVIII. siècle* c. művében a szerzők és kiadók viszonyáról, jogszokásairól, jövedelméről stb. hiába keresnénk STEINHOFFER munkájában, amely sehol sem hatol a puszta adatfelsorolásnál mélyebbre. Így pl. a füzetes vállalatok vagy a részlettizetési vállalatoknak a kiadói tevékenységre gyakorolt irányító hatását egészen elejti. E tekintetben WIESNER-nek, sajnos, csupán a legújabb korszakot tárgyaló dolgozata, sokkal jobban kielégíthet.

Igen kifogásolható, hogy szerző a tulajdonneveket is magyarosan írja át pl. *Ovidiusz*, *Szoniusz*, de ebben épen nem következetes, mert nem egy nevet csupán félig ír át: *Propertiusz*, *Szenszenschmied*, sőt teljesen meghagy eredeti alakjában: *Zell*, *Zainer* stb. *Mentel* (II. l.) MENTELIN helyett talán sajtóhiba, a CSOKONAI előfizetési felhívásában (99 l.) háromszor is előforduló *tomus* azonban nem minősíthető annak s szerző latin-tudását illusztrálja.

GYALUS ISTVÁN.

Baranyay József. *A komáromi nyomdászat és a komáromi sajtó története.* Budapest é. n. ifj. Nagel Ottó (Komárom, 1914. Jókai-könyvnyomda). 8-r. 4, 192 l. Ára 2 K.

Ez izléses kiállítású kötetke, melyet 8 hasonmás is díszít, tulajdonképen a Komáromi Ujság 1913—1914. évfolyamaiból készült különlenyomat s hét fejezetre elosztva tárgyalja érdekes témáját: a komáromi könyvnyomtatás és hirlapírás történetét. A fejezetek úgy látszik eredetileg különálló tárcákból tevődtek össze s részben talán ebben leli magyarázatát, hogy ugyanazok az adatok néha kétszer is előfordulnak a könyvecskében. Így a pesti József hengermalomban készült legelső vas kézisajtóról ugyanazon adatokat kapjuk a IV. és VI. fejezetben; a komáromi naptár legrégebb korszakáról szóló adatokat és föltevéseket az I., II. és V. fejezetben stb. Arra is van példa, hogy egy és ugyanazt az adatot egy fejezeten belül háromszor is lenyomatja; így a 26—27. lapon a maga szavaival mondja el, mekkora példányszámban készült a